

NBRIS

Bastian Obermayer și Frederik Obermaier sunt jurnaliști de investigație premiați, care lucrează pentru *Süddeutsche Zeitung*, cel mai mare cotidian din Germania. Primii care au avut acces la documentele Panama, au făcut parte anterior dintr-o echipă de jurnaliști care au dezvăluit Offshore Leaks, Luxembourg Leaks și Swiss Leaks.

Bastian Obermayer / Frederik Obermaier

Panama Papers

Cum își ascund banii
cei bogați și puternici

Cum am găsit miliardele ascunse ale unor premieri,
dictatori, funcționari FIFA, șefi de congerne
și magnați - și banii secreți din cercul
intimilor lui Putin

Traducere din limba germană de
ALEXANDRU MIHĂILESCU

Panama Papers. Die Geschichte einer weltweiten Enthüllung
Bastian Obermayer, Frederik Obermaier
Copyright © 2016 Verlag Kiepenheuer & Witsch GmbH & Co. KG,
Cologne/Germany

Ediție publicată pentru prima dată în limba germană cu titlul
„Panama Papers. Die Geschichte einer weltweiten Enthüllung“
de Bastian Obermayer și Frederik Obermaier

EDITURA LITERA

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România
tel.: 021 319 63 90; 031 425 16 19; 0752 548 372
e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe

www.litera.ro

Panama Papers. Cum își ascund banii cei bogați și puternici
Bastian Obermayer, Frederik Obermaier

Copyright © 2016 Grup Media Litera
pentru versiunea în limba română
Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii
Redactor: Cora Radulian
Copertă: Flori Zahiu
Tehnoredactare și prepress: Anca Suci

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
OBERMAYER, BASTIAN

*Panama Papers. Cum își ascund banii cei bogați și puternici/Bastian
Obermayer și Frederik Obermaier; trad.: Alexandru Mihăilescu. –
București: Litera, 2016*

ISBN 978-606-33-0870-3

I. Obermaier, Frederik

II. Mihăilescu, Alexandru (trad.)

336.227

Cuprins

Prolog	7
1. Startul	17
2. Enigmaticul prieten al lui Vladimir Putin	25
3. Umbrele trecutului	34
4. Minciunile de la Commerzbank	48
5. Războiul din Siria și contribuția celor de la Mossack Fonseca	60
6. De la Waffen-SS la CIA, în Panama	81
7. Urmele duc la Nyon	96
8. Despre pescuit, găsit și despre marea artă	104
9. Cu Casa Albă în ceață	112
10. Sar scânteii	121
11. Teamă și temeri	131
12. Milioanele de la Siemens	140
13. Ajutoare și complici	152
14. Întâlnire secretă cu vedere spre Alpi	165
15. Cabinetul Răului	175
16. Spirit of Panama	186
17. Lumea nu e de ajuns	192
18. Mașinăria de exploatare	202
19. Întâlniri secrete în Komitèrom	219
20. În ghearele monștrilor	227
21. Nobilimea roșie	233
22. Prințesa gazului și regele ciocolatei	243

23. Germanie, băncile tale	253
24. Incursiunea de jaf a vikingilor financiari	264
25. Urme care nu duc nicăieri	274
26. Legături conjugale, legături financiare	281
27. Star, Star, Mega Star	294
28. Al patrulea om și FIFA	299
29. Cei 99% și viitorul paradisurilor fiscale	310
30. Inima rece a lumii offshore	321
Epilog	334
Mulțumiri	347
Glosar	350
Note	355

PROLOG

de BASTIAN OBERMAYER

„Cling!“

Soția mea, copiii noștri și cu mine ne aflăm de trei zile în vizită la părinții mei, iar de două zile, sunt toți bolnavi. Toți, în afară de mine. Este ora zece seara și, după ce până și ultimul pacient a fost mângâiat și ultimul ceai a fost distribuit, mă așez la masă, deschid laptopul și-mi pun smartphone-ul alături.

Și atunci aud „cling“. Un mesaj nou.

[**john doe**]: Salut.

Aici e John Doe.

Sunteți interesat de niște date? Le împărtășesc cu plăcere.*

„John Doe“ este în engleză cam ceea ce înseamnă pentru noi numele de Stan Păpușă și este folosit de sute de ani în Marea Britanie, precum și în Canada și SUA. În procesele juridice, de exemplu, persoanele a căror identitate reală nu poate fi dezvăluită sunt numite „John Doe“. Cadavrele neidentificate, găsite pe undeva, se numesc la fel. De mai multă vreme există și formații muzicale, seriale de televiziune și produse numite „John Doe“.

John Doe reprezintă așadar o identitate anonimă, un oarecare. Însă un oarecare dispus să ofere date secrete.

O asemenea ofertă este în măsură să trezească pe loc din letargie orice jurnalist de investigație. Datele secrete sunt întotdeauna bine-venite. Noi, la *Süddeutsche Zeitung*, am publicat

* Pentru a proteja sursa, textele discuțiilor purtate, tipărite cu caractere fără serife și cu alineat, sunt redată în această carte în variantă prescurtată sau cu modificări minime, fără a denatura sensul acestora. (n. a.)

în ultimii trei ani o mulțime de subiecte bazate pe date care ne fuseseră furnizate – sau, cum se spune, scurgeri de date: ba era vorba de secrete fiscale în Caraibe (Offshore Leaks), ba de conturi secrete în Elveția (Swiss Leaks), altă dată de inginerii financiare în Luxemburg (Lux Leaks). Lucrurile se petrec mereu la fel: de undeva se scurge o cantitate mai mare de date secrete – și acestea ajung în mâinile unor jurnaliști. Strict statistic, la o cantitate mai mare de date confidențiale, sunt foarte multe șanse să găsești câteva subiecte interesante.

Și, în afară de asta: cauți adesea săptămâni în șir o sursă anume, câteodată chiar luni de zile. Așa că atunci când o potențială sursă te contactează din proprie inițiativă, trebuie să răspunzi imediat. Trebuie măcar să răspunzi. Aproape nimic nu e mai supărător decât să dai în *Der Spiegel* sau în *Die Zeit* peste un subiect care mai întâi ți se oferise ție.

[obermayer]: Salut. Sunt foarte interesat, desigur.

Puține dintre sursele bune pot fi recunoscute imediat ca atare. Mai degrabă recunoști sursele proaste, de exemplu, nebuni sau confuzi – după exact același gen de e-mailuri. Mai sunt și nebuni care știu și subiecte bune, dar aceia constituie mai degrabă o excepție.

Datele au un avantaj: nu sunt nici grandomane, nici logoreice, nici nu au o misiune și nici intenții de manipulare. Ele există pur și simplu și sunt verificabile. Orice set bun de date poate fi raportat la realitate – și tocmai asta ar trebui să facă un jurnalist bun, înainte să scrie despre ele. În afară de asta, trebuie mereu să te gândești bine despre ce aspect al datelor vei scrie.

Aceasta este diferența față de WikiLeaks. Cei care se ocupă de platforma de dezvăluiri pun adesea înșiruirile de date pur și simplu la dispoziție în rețea, fără a le trece prin filtrul jurnalist. Aceasta e ideea de bază. De altfel, nu neapărat rea.

[obermayer]: Cum putem obține datele?

[john doe]: Vă ajut cu plăcere, dar pun câteva condiții. În primul rând trebuie să înțelegeți cât de periculoase și de spinoase sunt unele dintre informațiile conținute în aceste date. Viața mea ar fi în pericol dacă identitatea mea ar fi dezvăluită. Așa că în ultimele săptămâni m-am tot gândit cum vom proceda. Vom comunica într-o manieră cifrată. Nu va avea loc nici o întâlnire. Ce veți publica în final este la latitudinea dumneavoastră.

Pot accepta aceste condiții. Sigur că ne-ar plăcea să cunoaștem personal fiecare sursă, pentru a o putea cataloga și a-i înțelege motivația. Nici în Germania, însă, așa-numiții turnători nu sunt prea bine protejați, iar fiecare om care cunoaște identitatea unui informator este un potențial pericol. Cu atât mai mult dacă sau mai ales dacă acest om este jurnalist.

Sursa comunică însă clar și concis, iar asta pot și eu. Este evident că cineva are ceva de care ar vrea să scape. Cu cea mai mare plăcere, la mine: și asta pot și eu. Este evident că cineva are ceva de care ar vrea să scape. În ce mă privește, cu cea mai mare plăcere:

[obermayer]: OK. Cum rezolvăm predarea?

Îi trimit datele mele de contact pentru alte moduri de comunicare cifrată.

În următoarele mesaje cădem de acord să folosim o cale de predare și, puțin mai târziu, prin canale criptate, avea să-mi parvină o primă mostră.

Semn bun: sursa nu cere bani. Cu câteva luni în urmă ne contactase cineva care susținea că ar fi în posesia unor însemnări privind conturi secrete din străinătate ale unui partid german. Suma pretinsă a exista în cont: 26 de milioane de dolari.

Treaba a trenat timp de o săptămână, ne-a livrat fotografii proaste ale unor documente bancare, au urmat convorbiri telefonice absurde și, la un moment dat, persoana ne-a cerut bani la telefon. Treaba stă însă așa: *Süddeutsche Zeitung* nu plătește pentru informații. Niciodată. Nu numai din cauză că nu avem bani, ci mai ales din principiu. Astfel scade și tentația unora de a ne băga pe gât documente falsificate.

Trebuie doar să poți suporta să citești în alte publicații subiectele pe care noi am fost nevoiți să le refuzăm. Povestea cu conturile secrete de partid nu a apărut însă nici în *Der Spiegel*, nici în *Stern* – probabil că și colegii de acolo au considerat că este o mistificare, în caz că le-a fost oferită și lor.

„Cling.“

Mostra a ajuns: un mănunchi de date, mai ales PDF-uri. Deschid fișierele la computerul meu și le parcurg, unul după altul. Sunt acte de înființare ale unor firme, contracte și extrase din bănci de date. Îmi trebuie ceva timp până să înțeleg toate legăturile, dar după o cercetare pe Internet, recunosc cazul despre care e vorba. Acțiunea are loc în Argentina. Un procuror pe nume José María Campagnoli presupune că niște oameni de afaceri dubioși i-ar fi ajutat pe cei doi Kirchner, adică pe președinta care era încă în funcție pe atunci, Cristina Kirchner, și pe soțul ei, între timp decedat, Néstor, să scoată din țară circa 65 de milioane de dolari din fonduri publice. Această operațiune a fost derulată prin intermediul unei rețele foarte ramificate de 123 de firme-fantomă tip cutie poștală, toate înființate de un cabinet de avocatură din Panama, pe nume Mossack Fonseca, preponderent în paradisul fiscal Nevada. Acuzațiile nu au fost însă dovedite, iar Cristina Kirchner neagă că ar avea vreo bază reală.

Ceea ce a adus cazul din nou în actualitate este o plângere depusă în SUA, aflată în curs de judecare. Fondul de investiții NML, sub conducerea fondatorului acestuia, Paul Singer, a cumpărat milioane de obligațiuni de stat ale Argentinei, iar apoi țara a intrat în faliment. Cei mai mulți creditori au

acceptat o reducere a datoriilor, nu și NML. Fondul depune plângeri în toată lumea, pentru a confisca active ale statului argentinian. În dreptul coastei africane a pus chiar să fie confiscată o navă militară argentiniană. Navele militare sunt valoroase, pot fi vândute.

Plângerea depusă în SUA, statul Nevada, are ca scop deconspirarea acestei rețele de firme-fantomă. NML vrea să primească de la Mossack Fonseca toate documentele privind cele 123 de firme tip cutie poștală. O parte din ele sunt acum pe ecranul din fața mea – sunt acele documente după care NML alergase degeaba timp de ani de zile. Și mi-e imediat foarte clar: e vorba de plăți de ordinul milioanei.

Șase milioane de dolari se află, conform documentelor, într-un cont la Deutsche Bank din Hamburg. Contractul aferent e suspect încă de la prima vedere, este vorba despre un comision în domeniul jocurilor de noroc.

Alte două documente îi dezvăluie pe proprietarii reali a două dintre firmele ale căror documente le reclamă NML. Aceste documente ar duce procesul cu un pas mare înainte.

Interesant este că toate documentele par să vină de la același cabinet de avocatură. Mossack Fonseca mi-era cunoscut, însă doar ca un zid impenetrabil. Ca o gaură neagră. De câte ori cercetările noastre ne duceau către acest cabinet de avocatură, se termina imediat totul. Mossack Fonseca este una dintre cele mai mari companii care înființează firme anonime și nu e tocmai celebră pentru faptul că și-ar selecta cu grijă clienții. Ba chiar dimpotrivă.

Ca s-o spunem pe șleau: unele dintre cele mai mari jigodii din lume s-au folosit de firme offshore create de Mossack Fonseca pentru a-și ascunde afacerile. În cazurile Offshore Leaks și Swiss Leaks am dat, printre alții, de mari traficanți de droguri condamnați sau presupuși comercianți de așa-numite „diamante de război“ care au apelat la firmele Mossack Fonseca. Iar cine caută pe Internet clienții Mossack Fonseca, găsește acoliți ai unor potențați brutali sau ucigași de talia

unui Gaddafi, Assad sau Mugabe, care se pare că ar colabora cu cabinetul de avocatură din Panama.

Rețineți: *se pare*. Pentru că Mossack Fonseca neagă aceste colaborări, iar lista de clienți nu este publică. Cel puțin, până acum.

[obermayer]: Materialul pare a fi bun. Pot să văd mai mult?

Dar „John Doe“ nu mai răspunde. S-o fi răzgândit? Sau se mai gândește?

Îi mai trimit un mesaj:

[obermayer]: E vorba numai de cazul argentinian?

După ce trec 20 de minute fără să fi primit vreun răspuns, închid laptopul, îmi iau smartphone-ul și mă duc la culcare.

În dimineața următoare – starea sănătății celorlalți din familia mea nu se îmbunătățise – găsesc răspunsul. Și ceva în plus:

[john doe]: Mai trimit niște mostre. Unele au de-a face cu Rusia. O parte a unui PDF este interesantă mai ales pentru germani. Căutați-l pe Hans-Joachim ... Acolo de unde vin astea, mai sunt o mulțime.

Îmi venea să deschid imediat documentele. Însă, oricât de greu mi-ar fi fost, trebuia să mă duc mai întâi la farmacie și să fac cumpărături: pesmeți, fructe și ceai. În afară de mine, nimeni nu e în stare să iasă din casă. Partea bună a epidemiei: nimeni nu vrea să meargă cu mine prin pădure, să joace fotbal sau să iasă la plimbare. Spre amiază, toate paturile din casă sunt din nou ocupate cu pacienți care dorm, iar eu pot să mă întorc la laptop.

Și noile documente par să provină exclusiv din actele cabinetului panamez de avocatură Mossack Fonseca. Firma are, evident, o problemă serioasă.

O scurgere de informații.

Mai întâi mă uit peste un document cu multe sute de pagini, intitulat, de nu-contează-cine, „records“. Sunt câteva sute de pagini cu transferuri bancare. Unul iese în evidență: în contul unei persoane pe nume Hans-Joachim K., deschis la Société Générale Bahamas, intră la data de 19 noiembrie 2013 o sumă de aproape 500 de milioane de dolari, în aur.¹

500 de milioane de dolari. O jumătate de miliard. O grămadă uriașă de bani.

N-am auzit în viața mea de Hans-Joachim K., dar o căutare pe Google îmi dezvăluie un manager de la Siemens aproape necunoscut pe la noi, care a fost CEO în Columbia și Mexic; asta ar putea fi o urmă. La Siemens din America Latină a existat de-a lungul mai multor ani un „fond negru“, din care erau recompensați cei care aduceau afaceri. Găsesc zeci de articole pe această temă, inclusiv din presa internațională.

Ceva însă mă nedumerește: această sumă incredibilă intră în toamna lui 2013 în contul omului de la Siemens. Existența „fondurilor negre“ ale concernului în America Latină a fost dezvăluită încă din 2007/2008, s-a ajuns la procese, unele fiind încă în desfășurare. Asta este, ca să ne exprimăm foarte rezervat, cel puțin misterios.

Dar 500 de milioane de dolari nu îți vin așa, pur și simplu, din eter. Deci, de unde provin acești bani?

O eroare contabilă?

Înainte să mă pierd din nou în detalii, îi aud pe copii strigându-mă. Vor mai multe sticksuri și pesmeți. Mă predau și închid laptopul. Cele 500 de milioane nu au unde să dispară.

După-amiaza o petrec citind povești, fierbând ceai și umplând sticle cu apă caldă.

Abia seara târziu reușesc să mă ocup de noul material. La prima vedere, este vorba mai ales de firme-fantomă care par